

Torah from Around the World

Het streven naar kennis als doel op zich, een welhaast fanatiek rechtvaardigheidsgevoel en het verlangen naar persoonlijke onafhankelijkheid: dit zijn de kenmerken van de Joodse traditie waarvoor ik de hemel dank dat ik er deel van uitmaak.

Albert Einstein

Sjabbat 25 december/ 21 Tewet 5782, Sjemot, Sjemot/Exodus 1:1 - 6:1

Tanach blz. 109 - 118

Haftara: I Melachiem/I Koningen 12:1 - 15

Tanach blz. 701 - 702

Vertaler: Frits Pront

Commentaar: **rabbin Beth Kalisch** woont in Philadelphia en is werkzaam als geestelijk leider van Beth David Reform Congregation in Gladwyne, Pennsylvania.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/torah-commentary/how-humble-too-humble>

Hoe bescheiden is té bescheiden?

Als wij deze week het Boek Sjemot openslaan en naar *parasja Sjemot* gaan, ontdekken we dat de Jisraëlieten lijden onder de tirannie van het ego.

Farao, een despoot die gelooft dat hijzelf machtiger is dan God - hij gelooft in werkelijkheid dat hijzelf een god is - heeft de Jisraëlieten tot slaaf gemaakt teneinde zijn eigen macht zeker te stellen.

In dit verband vind ik het in het bijzonder op z'n plaats dat de leider die zich aandient om de Jisraëlieten te helpen ontsnappen uit de Egyptische slavernij, Mosjé is, degene die in de Tora wordt omschreven als 'een zeer bescheiden mens, niemand op de hele wereld was zo bescheiden als hij' (Bemidbar 12:3). Terwijl de eerste woorden van Farao in Sjemot zijn gefocust op het onderdrukken van de Jisraëlieten om zijn eigen macht te consolideren, stelt onze kennismaking met Mosjé in de sidra van deze week Mosjé's bescheidenheid en zijn twijfels om het leiderschap op zich te nemen, centraal.

Niemand kan Mosjé ervan betichten een rivaal van Farao te zijn of van het leiden van het Joodse volk ter meerdere eer en glorie van zichzelf. Wanneer God Mosjé roept vanuit de brandende doornstruik en hem opdraagt naar Farao te gaan en de vrijlating van de Jisraëlieten te eisen, probeert hij vijf keer zich van de mantel van het leiderschap te ontdoen (zie Sjemot 3:11, 1; 4:1; 4:10; 4:13).

Eerst is Mosjé alleen maar bescheiden: "Wie ben ik dat ik naar Farao zou gaan ...?" (Sjemot 3:11) vraagt hij aan God. Maar God verzekert hem dat Gods Aanwezigheid met hem zal zijn en dat Mosjé zich dus niet geïntimideerd hoeft te voelen. Vervolgens is Mosjé bang dat hij zijn eigen aanzien onder de Jisraëlieten verkleint en maakt hij duidelijk dat hij geen bewijs heeft om hen te tonen dat hij echt met God heeft gesproken (3:13). God geeft hem dus een bewijs: het kennen van Gods eigen naam en Hij stelt hem gerust met "je zult gehoor bij hen vinden" (3:18).

Maar Mosjé aarzelt voor de derde keer: "Ze zullen me vast niet geloven" (4:1). Deze keer geeft God hem tastbaar bewijs in de vorm van een staf die op commando een slang wordt, de snelle genezing van een huidaandoening en de belofte van het veranderen van water in bloed.

Nog steeds is Mosjé niet bereid om in te stemmen. Hij doet een vierde poging (4:10) door te wijzen op zijn spraakgebrek of een misschien algemene angst om in het openbaar te spreken, wat hem niet tot een goede woordvoerder maakt. Als God hem verzekert dat hij het kan, heeft Mosjé geen excuses meer en smeekt hij eenvoudigweg: "Oh, mijn Heer, maak alstublieft iemand anders Uw afgezant!" (Sjemot 4:13).

Ik lees deze interactie al enkele jaren en voel me geïnspireerd door Mosjé's bescheidenheid. Dit is, geloof ik, waar de wereld meer van nodig heeft: leiders die alleen leidinggeven als dienstverlening aan een groter goed, niet met als doel hun ego's te voeden. Ik lees het en denk in hoeverre mijn eigen bescheidenheid tekortschiet ten opzichte van het voorbeeld dat Mosjé ons verschaft. Heb ik, vraag ik me af, altijd als mij gevraagd werd leiding te geven dat uit zuivere motieven aanvaard?

Maar dit jaar denk ik een beetje anders over bescheidenheid, dankzij een midrasj die ik las in een weinig bekende collectie die teruggaat tot de eerste twee eeuwen van de gangbare jaartelling. De rabbijnen die deze midrasj hebben geschreven, konden zich voorstellen dat, verre van blij zijnd met Mosjé's bescheidenheid, God het moet hebben beschouwd als een belediging:

Zij vertelden een parabel: Waar is de zaak mee te vergelijken? Het is als een koning die een bediende had voor wie hij diepe genegenheid voelde. De koning streefde ernaar hem zijn rentmeester te maken ... Wat deed de koning? Hij pakte de bediendes hand, leidde hem zijn schatkamer binnen en toonde hem zijn zilveren schalen, edelstenen en juwelen en verder alles dat hij in deze schatkamer bezat. Hierna nam hij hem mee naar buiten en toonde hem [zijn] bomen, tuinen, parken, omsloten terreinen en alles wat hem toebehoorde in het gebied. Na dit alles sloot de bediende zijn hand en zei: 'Ik ben niet in staat uw rentmeester te zijn ...' De koning zei tegen hem: 'Als je al wist dat je niet de rentmeester kon zijn, waarom heb je me dan al deze moeite laten doen?!' En de koning was kwaad op hem en vaardigde uit dat hij nooit meer zijn paleis mocht betreden (*Mekhilta De-Rabbi Sjimon bar Yochai 1:4*).¹

Deze parabel, zo leggen de rabbijnen uit, kan worden vergeleken met God die wilde dat Mosjé de Jisraëlieten uit Egypte zou voeren en wel kwaad moet zijn geweest toen Mosjé, ofschoon hij tijd doorbracht om met God te praten bij de brandende doornstruik, zich niet op z'n gemak voelde de klus te klaren. Het was op dit moment en voor deze overtreding, veronderstelt de midrasj, dat God tot de straf besloot dat Mosjé het Land Jisraeel niet samen met de rest van het volk zou betreden.²

Het is een opvallend levendige parabel - één die de verwachtingen die wij koesteren van de band tussen God en Mosjé op z'n kop zet en ons uitdaagt na te denken over de juiste balans tussen bescheidenheid en ego. De midrasj herinnert ons eraan dat Mosjé werd geroepen om te dienen, dringend gevraagd voor een heilige taak. Voor hem was het tonen van zo'n tegenzin geen daad van bescheidenheid, maar van hoogmoed. Door zichzelf zo klein te maken, maakte hij zich uiteindelijk belangrijker dan de mensen die hij, zoals dat van hem werd gevraagd, moest dienen.

Ik denk dat het meest uitdagende deel van de midrasj de frustratie is over 'al deze moeite' die de koning - en dus ook God - heeft moeten doen, met als resultaat dat de bediende de kans om te dienen afwijst. Wat een krachtig beeld: God als een soeverein op zoek naar een partner, gefrustreerd door het feit dat capabele mensen weigeren om te helpen met al het werk dat nodig gedaan moet worden in de wereld.

En dit jaar, terwijl ik de conversatie bij de brandende doornstruik lees, vraag ik mij dus af hoe intens ik heb gereageerd op de dringende vraag van God. Wat is de 'moeite' waartoe God zijn toevlucht heeft genomen om mij voor te bereiden op het soort leider te zijn die mijn gemeenschap, mijn congregatie en mijn familie nodig hebben? Wat zijn de ontvangen gaven die ik verkwist als ik niet genoeg acht op ze sla en ze ongebruikt laat liggen?

Mogen wij net als Mosjé allen de moed vinden om te stoppen met excuses aan te voeren om het heilige werk te mijden waarvan wij weten dat het gedaan moet worden.

¹ W. David Nelson, trans., annot. *Mekhilta De-Rabbi Shimon Bar Yochai* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 2006) p. 4.

² Ibidem.